

9

ทฤษฎีรัฐสวัสดิการของ Paul Spicker

Paul Spicker's Welfare State Theory

พงษ์เทพ สันติกุล

Pongtep Suntigul

ทฤษฎีรัฐสวัสดิการของ Paul Spicker

Paul Spicker's Welfare State Theory

พงษ์เทพ สันติกุล¹

Pongtep Suntikul

¹คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ 10200 ประเทศไทย

Administer of Social Administration, Thammasat University, Bangkok 10200,

Thailand e-mail : spongtep@tu.ac.th

Received : July 7, 2021 Revised : August 4, 2021 Accepted : August 26, 2021

บทคัดย่อ

ทฤษฎีรัฐสวัสดิการของ พอล สปิคเกอร์ (Paul Spicker) อธิบายกำเนิดและความเป็นรัฐสวัสดิการจากมุมมองความเหมือนกันของปัจจัยที่เป็นเกณฑ์ ทำให้สามารถใช้ทฤษฎีนี้อธิบายรัฐสวัสดิการได้โดยทั่วไป ปัจจัยที่นำมาเป็นพื้นฐานการสร้างทฤษฎีทั่วไปของ พอล สปิคเกอร์ ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ทางสังคม การพึ่งพาอาศัยกัน กลุ่มสังคม ความเอื้ออาทร การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และบรรทัดฐานทางศีลธรรม รัฐสวัสดิการสังคมเป็นการกระทำร่วมของคนในสังคมและเป็นหน้าที่ทางสังคมของสมาชิกที่ต้องจัดหาสวัสดิการตามบทบาทและสถานะทางสังคมที่แตกต่างกัน โดยรัฐจะทำหน้าที่เป็นด่านสุดท้ายที่รองรับหน้าที่ดังกล่าว เมื่อผู้มีหน้าที่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ หรือหน้าที่นั้นมีลักษณะทั่วไปที่ไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดรับผิดชอบ

คำสำคัญ : พอล สปิคเกอร์; ทฤษฎีรัฐสวัสดิการ; รัฐสวัสดิการสังคม; หน้าที่ทางสังคม; บรรทัดฐานทางศีลธรรม

Abstract

Paul Spicker's The Welfare State Theory clarify the origin and existence of the Welfare State from the perspective of homogenization of criteria. This makes it possible to use this theory to explain the welfare state in general. The factors which are the basis of Paul Spicker's general theory include social relations, interdependence,

social group, altruism, mutual assistance, and moral norms. Social welfare is a collective action and it is the social obligation of members to provide welfare according to different roles and social statuses. The State will act as the last resort resource to provide social welfare when somebody cannot perform their obligations, or it is a general obligation that no one is responsible.

Keywords : Paul Spicker; Welfare State Theory; Social Welfare; Social Obligation; Moral Norms

บทนำ

ทฤษฎีทางสังคมศาสตร์เริ่มต้นจากการอธิบายแหล่งที่มาของข้อมูล การถอดความจริงจากข้อมูล และการกำหนดกรอบแนวทางการศึกษาและการอธิบายสิ่งที่ต้องการศึกษา ซึ่งเป็นไปได้ทั้งการอธิบายสนับสนุนหรือขัดแย้งกับความเชื่อใด ความเชื่อหนึ่งซึ่งมีมาก่อนหน้านี้ แม้ว่าการสร้างทฤษฎีทางสังคมศาสตร์จะมีกระบวนการที่มากกว่าการอธิบาย แต่การอธิบายถือเป็นสิ่งสำคัญเป็นอันดับแรกในการสร้างทฤษฎี (Spicker, 2000 : 7)

บทความนี้จัดทำเพื่อนำเสนอความคิดเชิงทฤษฎีของ Paul Spicker โดยอาศัยข้อมูลหลักจากหนังสือ “รัฐสวัสดิการ : ทฤษฎีทั่วไป” (The Welfare State : A General Theory) ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี 2000 ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเป็นผลงานสำคัญที่นำเสนอแนวคิดพื้นฐานของรัฐสวัสดิการในทัศนะของ Paul Spicker ซึ่งแตกต่างจากทฤษฎีรัฐสวัสดิการของนักวิชาการท่านอื่นๆ และจะทำให้เกิดความเข้าใจมากขึ้นเมื่ออ่านผลงานอื่น ๆ ของนักเขียนท่านนี้

Paul Spicker เขียนหนังสือ “รัฐสวัสดิการ : ทฤษฎีทั่วไป” (The Welfare State : A General Theory) โดยได้แรงบันดาลใจจากหนังสือของ จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ (John Maynard Keynes) ชื่อ “ทฤษฎีทั่วไปว่าด้วยการจ้างงาน ดอกเบี้ย และเงิน” (General Theory of Employment, Interest and Money) และหนังสือของ ฮานส์ เคลเซน (Hans Kelsen) ชื่อ “ทฤษฎีกฎหมายและรัฐ” (Theory of Law and State) ทฤษฎีที่ สปีคเกอร์ (Spicker) นำมาใช้สำหรับการ

เขียนหนังสือนี้ ประกอบด้วย ทฤษฎีนโยบายสังคม (Social Policy) และทฤษฎีเครือข่ายทางสังคม (Social Network) เป็นหลัก

รัฐสวัสดิการในทัศนะของ พอล สปิคเกอร์ (Paul Spicker) เริ่มต้นจากระดับบุคคลซึ่งแตกต่างจากนักวิชาการหลาย ๆ ท่านที่เสนอมุมมองทางทฤษฎีว่ารัฐสวัสดิการเกิดจากรัฐ หรือมีที่มาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม

นักวิชาการหลายท่านพัฒนาทฤษฎีอธิบายรัฐสวัสดิการ โดยใช้ความแตกต่างของสวัสดิการสังคมในด้านต่าง ๆ เป็นเกณฑ์จำแนกประเภทของรัฐสวัสดิการ เช่น กอสต้า เอสปิง แอนเดอร์เซน (Gosta Esping-Andersen) จำแนกประเภทของรัฐสวัสดิการโดยอาศัยความแตกต่างของวิธีปฏิบัติเป็นเกณฑ์ Baldwin (1990) เป็นนักวิชาการอีกคนหนึ่งที่มีความเห็นว่าสวัสดิการสังคมในแต่ละแห่งล้วนแตกต่างกัน แต่ในหนังสือ “รัฐสวัสดิการ : ทฤษฎีทั่วไป” (The Welfare State : A General Theory) สปิคเกอร์ พัฒนาทฤษฎีมาจากความเหมือนกันของรัฐสวัสดิการ และจากการให้ความสำคัญกับความเหมือนกันเขาจึงเรียกทฤษฎีของเขาว่า “ทฤษฎีทั่วไปของรัฐสวัสดิการ” (General Theory of Welfare State)

ปัจจัยพื้นฐานของรัฐสวัสดิการ

มีผู้ให้คำอธิบาย “รัฐสวัสดิการ” (Welfare State) ไว้อย่างหลากหลายแตกต่างกันออกไปตามความเชื่อและวิธีการศึกษา เช่น แอนเดอร์เซน (Esping-Andersen) (cited in Spicker, 2000 : 8) จัดระบบสวัสดิการโดยใช้ความแตกต่างของตัวระบบเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง แต่ก็มึนักวิชาการหลาย ๆ คนให้ความเห็นต่อการแบ่งแบบนี้ว่าเป็นการแบ่งที่หยابเกินไปเนื่องจากความแตกต่างของสวัสดิการสังคมนั้นมีมากจนเกณฑ์ที่นำมาใช้ไม่สามารถครอบคลุมได้ทั้งหมด

ในหนังสือ “ทฤษฎีความยุติธรรม” (The Theory of Justice) จอห์น รอลส์ (Rawls) (อ้างถึงใน พงษ์เทพ สันติกุล, 2564 : 25) ยกให้รัฐสวัสดิการเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะสร้างความยุติธรรมทางสังคมให้เกิดขึ้น

ในขณะที่ บอลด์วิน (Baldwin) (cited in Spicker, 2000 : 10) ใช้ความเหมือนกันของสวัสดิการสังคมเป็นเกณฑ์ในการจัดประเภทของสวัสดิการสังคมแต่ก็ยังถูกวิจารณ์ว่าสวัสดิการสังคมไม่มีความเหมือนกันอยู่ เช่น สวัสดิการสำหรับ

ครอบครัวใน 2 ประเทศ แม้จะเป็นสวัสดิการที่ครอบครัวเป็นผู้รับประโยชน์แต่ในความเป็นจริงแล้วครอบครัวก็มีลักษณะมีปัญหา และมีความต้องการที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมทางสังคมและปัจจัยภายในครอบครัวที่หลากหลายจนยากที่จะสรุปดังกล่าวได้

สปิคเกอร์ (Spicker) อธิบายเรื่องนี้จากพื้นฐานความเชื่อเรื่องมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ไม่สามารถอยู่เพียงลำพังได้แม้จะมีลีที่กล่าวว่า “อยู่เพียงลำพัง” แต่การอยู่ลำพังนั้นเป็นสถานการณ์เพียงชั่วคราว เป็นสถานการณ์ที่มนุษย์ปลีกตัวออกจากสังคมหรือคนอื่นเพียงชั่วขณะใดขณะหนึ่งเท่านั้น ในความเป็นจริงแล้วมนุษย์ไม่สามารถอยู่ตามลำพังตลอดไปได้

การอยู่รวมกันเป็นสังคมส่งผลให้มนุษย์กลายเป็นสมาชิกของสังคมที่ต้องมีหน้าที่พึงปฏิบัติต่อผู้อื่นและต่อสังคม หน้าที่นั้นหมายรวมถึง สิ่งที่ต้องปฏิบัติ เช่น พ่อแม่มีหน้าที่เลี้ยงดูบุตร บุตรมีหน้าที่เลี้ยงดูพ่อแม่ สมาชิกของสังคมควรให้ความเคารพสมาชิกคนอื่น ฯลฯ และสิ่งที่ต้องละเว้น เช่น ไม่กระทำความผิดกฎหมาย การปฏิบัติตามแบบแผนของสังคม ฯลฯ

ปัจจัยที่ สปิคเกอร์ (Spicker) นำเสนอเพื่อเป็นพื้นฐานของการกำเนิดและความเป็นรัฐสวัสดิการประกอบด้วย ความสัมพันธ์ทางสังคม การพึ่งพาอาศัยกัน กลุ่มสังคม ความเอื้ออาทร การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และบรรทัดฐานทางศีลธรรม ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

1) บุคคลและความสัมพันธ์ทางสังคม

พอล สปิคเกอร์ (Paul Spicker) เริ่มต้นอธิบายที่มาของสวัสดิการสังคมจากระดับบุคคล โดยชี้ให้เห็นว่า บุคคลกำเนิดมาพร้อมกับความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relation) ในสังคมใดสังคมหนึ่งความสัมพันธ์ทางสังคมเกิดขึ้นอย่างมีแบบแผนเสมอ กระบวนการของการติดต่อกันระหว่างสมาชิกของสังคมนอกจากจะมีแบบแผนแล้วยังมีความซับซ้อนประกอบอยู่ด้วย (Spicker, 2000 : 16) แม้ในเรื่องที่คิดว่าง่ายและไม่เกี่ยวข้องกับแบบแผนทางสังคม เช่น การเลือกเสื้อผ้าสำหรับสวมใส่ออกนอกบ้าน เรายังต้องคิดถึงสถานที่และภารกิจที่ต้องไปทำในวันนั้น ถ้าไปทำกิจกรรมในสถานที่ราชการเราต้องเลือกเสื้อผ้าที่เรียบร้อย ถ้าไปร่วมงานมงคลสมรสเราไม่ควรแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีดำซึ่งเป็นเครื่องแต่งกายสำหรับ

งานศพ รูปแบบการแต่งกายเหล่านี้ล้วนแต่เป็นแบบแผนที่คนในสังคมถ่ายทอดสืบต่อและยึดถือปฏิบัติจนกลายเป็นประเพณีและวัฒนธรรมของสังคมสืบเนื่องต่อกันมา

บุคคลมีตำแหน่งและบทบาทในสังคมที่แตกต่างกันออกไปตำแหน่งและบทบาททางสังคมนี้เองที่กำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ที่สังคมคาดหวังให้บุคคลนั้นพึงปฏิบัติ เช่น ทหารมีหน้าที่และบทบาทป้องกันประเทศจากการรุกรานของศัตรูภายนอก ตำรวจมีหน้าที่รักษากฎหมาย ผู้พิพากษามีหน้าที่รักษาความยุติธรรม บิดามารดามีหน้าที่เลี้ยงดูและอบรมบุตร ฯลฯ ในความเป็นจริงแล้วบุคคลไม่ได้มีเพียงตำแหน่งและบทบาททางสังคมเพียงหนึ่งเดียว ทุกคนล้วนมีตำแหน่งและบทบาททางสังคมมากกว่าหนึ่งเสมอ หญิงสาวคนหนึ่งอาจเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวที่ต้องดูแลลูกสองคนที่บ้าน แต่เมื่อถึงสถานที่ทำงานเธอต้องสวมบทบาทเป็นผู้บังคับบัญชาที่มีผู้ใต้บังคับบัญชาจำนวนมาก และเมื่อเสร็จสิ้นการทำงานในแต่ละวันต้องสวมบทบาทเป็นนักเรียนไปเรียนเพิ่มเติมภาคค่ำเพื่อเพิ่มพูนความรู้แก่ตนเอง ซึ่งในแต่ละบทบาทจะกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่เธอต้องปฏิบัติให้ปฏิบัติตามบทบาทที่เธอสวมอยู่ขณะนั้น

ในสังคมเท่านั้นที่บุคคลสามารถแสดงคุณค่าของตนออกมาได้เมื่อมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ความสัมพันธ์ทางสังคมจึงเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของมนุษยชาติ

2) การพึ่งพาอาศัย (Interdependence)

การพึ่งพาอาศัยเป็นหน้าที่ของบุคคลประการหนึ่งในการเป็นสมาชิกของสังคม สปิคเกอร์ จำแนกรูปแบบการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันระหว่างสมาชิกในสังคมออกเป็น 2 ประเภท ประเภทแรก คือ การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันแบบสมดุล (Balanced Interdependent) หมายถึง การแลกเปลี่ยนสิ่งใด ๆ ระหว่างบุคคลเมื่อบุคคลหนึ่งให้สิ่งใดไปก็คาดหวังจะได้สิ่งหนึ่งตอบแทนแบบเท่า ๆ กันอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า เมื่อฝ่ายหนึ่งมอบสินค้าหรือทรัพย์สินใดแก่อีกผู้หนึ่ง ผู้ให้ก็คาดหวังจะได้รับสิ่งตอบแทนที่เท่าหรือทัดเทียมกัน ซึ่งอาจเป็นสินค้า ทรัพย์สินอื่น หรือเงินตราที่มนุษย์กำหนดขึ้นมาเพื่อเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนก็ได้

ประเภทที่สอง คือ การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันแบบทั่วไป (Generalized Interdependent) เป็นการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันที่ผู้ให้ไม่คาดหวังจะได้รับสิ่ง

ตอบแทนจากผู้รับโดยตรง ซึ่ง Richard Titmuss, (1971) เรียกว่า ความสัมพันธ์แบบนั้นว่า “ความสัมพันธ์แบบของขวัญ” (The Gift Relationship) โดยยกตัวอย่างการบริจาคเลือด ซึ่งผู้บริจาคไม่ได้เจาะจงผู้รับโดยตรง¹ และผู้บริจาคไม่ได้ต้องการเลือดคืนจากผู้รับแต่ต้องการประโยชน์ตอบแทนรูปแบบอื่นๆ เช่น ความสุขใจในฐานะที่ได้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง การได้รับการยกย่องเมื่อผู้อื่นทราบว่าเราไปบริจาคเลือด หรือแม้กระทั่งความต้องการมีชีวิตที่ดีในชาติหน้า ฯลฯ และ ทิทมัส (Titmuss) ใช้ความสัมพันธ์แบบของขวัญนี้เป็นหลักการพื้นฐานของ “สวัสดิการสังคม” ที่ตนเองนำเสนอ

สปิคเกอร์ (Spicker) ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดเสรีนิยมที่มักกล่าวอ้างถึง ความเป็นส่วนตัว การตัดสินใจแบบเสรี การพึ่งตนเองในทุกๆ เรื่อง ฯลฯ ซึ่งสปิคเกอร์เชื่อว่าคำดังกล่าว เป็นเพียงคำพูดที่หาความจริงไม่ได้เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องอยู่รวมกันเป็นสังคม คุณค่าหรือความสำคัญของมนุษย์จะปรากฏต่อเมื่ออยู่ในบริบทของสังคมเท่านั้น

ในฐานะสมาชิกของสังคมมนุษย์ต้องอยู่ในกรอบที่สังคมกำหนดไว้ และคาดหวังว่าสมาชิกพึงปฏิบัติตามไม่มีสังคมใดที่สมาชิกมีเสรีภาพที่จะทำอะไรก็ได้ตามแต่ใจตนเอง ดังนั้น เสรีภาพในสังคมจึง หมายถึง เสรีภาพภายใต้ระเบียบหรือกฎเกณฑ์ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่มีอยู่ในสังคมในชื่อเรียกต่างๆ เช่น กฎหมาย วัฒนธรรม วิถีปฏิบัติ บรรทัดฐานทางสังคม ฯลฯ

แม้กระทั่งเรื่องความคิด บางคนออกมาโต้แย้งว่า ความคิดมนุษย์สามารถคิดเป็นอิสระตามลำพังไม่เกี่ยวข้องกับคนอื่น ๆ ในสังคมได้ แต่ กิลเบิร์ต ไรล์ (Gilbert Ryle) (cited in Spicker, 2000 : 18) กลับเชื่อว่า ความคิดมนุษย์ ภาษาพูด ความรู้สึกของมนุษย์ล้วนได้มาจากการสังเกตและลอกเลียนแบบจากผู้อื่นทั้งสิ้นทั้งโดยรู้หรือไม่รู้ตัว ผ่านกระบวนการสังคมประกิต (Socialization) จากสถาบันทางสังคมต่างๆ ตั้งแต่มนุษย์คลอดออกมาเป็นทารก เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา ฯลฯ เช่น เด็กไทยที่ไปเกิดและเติบโตที่ประเทศสหรัฐอเมริกาสามารถพูดภาษาอังกฤษได้ผ่านความสัมพันธ์ทางสังคมที่เด็กมีต่อสังคมและสังคมมีต่อเด็ก

¹ ปัจจุบันมีการบริจาคเลือดที่สามารถระบุผู้รับโดยตรง แต่เป็นการบริจาคที่ไม่หวังผลตอบแทนในรูปแบบสิ่งของหรือทรัพย์สิน ถ้าบริจาคโดยหวังค่าตอบแทนจะกลายเป็นการซื้อ ขายที่ไม่ใช่การบริจาค

ผู้เขียนเห็นด้วยกับความคิดของ สปิคเกอร์¹ ในข้อนี้ และมองต่อไปว่าการมาอยู่ร่วมกันของมนุษย์เกิดขึ้นจากความต้องการที่มนุษย์ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของตนเองได้หากอยู่ลำพัง เช่น การสร้างที่อยู่อาศัยหรือการดำรงชีพ หากมนุษย์อาศัยอยู่ลำพังที่อยู่อาศัยคงไม่แตกต่างไปจากสัตว์ประเภทอื่นๆ มากนัก เพราะข้อจำกัดด้านแรงงาน มนุษย์อาจใช้สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ (พุ่มไม้ ถ้ำ) เป็นที่พำนักอาศัยรวมทั้งหาอาหารที่มีอยู่ตามธรรมชาติเช่นเดียวกับสัตว์อื่นๆ ไม่มีการสร้างที่อยู่อาศัยที่มั่นคงสวยงามเช่นในปัจจุบัน ไม่มีการเพาะปลูกทำการเกษตรแปลงขนาดใหญ่ เพราะเกินกำลังความสามารถของมนุษย์ที่อยู่ตามลำพังจะทำให้สำเร็จได้ การมาอยู่ร่วมกันและการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทำให้มนุษย์หลายข้อจำกัดด้านต่างๆ ได้ ด้วยการร่วมคิด-ร่วมแรงทำสิ่งที่มีมนุษย์ไม่สามารถทำตามลำพังได้ในสังคมไทยเองก็มีปรากฏการณ์แบบนี้ที่ชัดเจน ในการร่วมแรงของคนในชุมชนที่เรียกว่า “การลงแขก” หรือ “การช่วยแรง” สำหรับไปทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การปลูกบ้าน การเกี่ยวข้าว ช่วยงานแต่งงาน ฯลฯ และเมื่อไปช่วยแรงผู้อื่นแล้วก็หวังจะได้รับการช่วยแรงตอบกลับมาด้วย รวมทั้งการช่วยแรงที่ไม่หวังผลตอบแทนเป็นการเฉพาะ เช่น การทำกิจกรรมจิตอาสาของชุมชน การช่วยแรงทอดกฐิน ผ้าป่า สามัคคี ฯลฯ

นอกจากนั้น สปิคเกอร์ ยังโต้แย้ง อัดัม สมิท² นักเศรษฐศาสตร์เสรีนิยมที่เชื่อว่า คนกระทำการกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมล้วนเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนตนและด้วยการคิดถึงประโยชน์ส่วนตนนี้เองที่ทำให้เศรษฐกิจเติบโต แต่ สปิคเกอร์ กลับเชื่อว่ามนุษย์นอกจากทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อประโยชน์ของตนเองแล้ว กิจกรรมบางอย่างมนุษย์ก็ทำเพื่อผู้อื่นโดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนเลย เพราะมนุษย์ไม่ได้อยู่ตามลำพังจึงต้องมีความสัมพันธ์เชิงหน้าที่ต่อกัน ซึ่งเขาเรียกความสัมพันธ์นี้ว่า “ความสัมพันธ์ทางสังคม” (Social Relationship)

สปิคเกอร์ (Spicker) ยกข้อความจากคำสอนเรื่อง “จริยธรรมของบิดา” (Ethics of The Fathers) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ คัมภีร์ทัลมุด² (Talmud) ที่กล่าวว่า

² คัมภีร์ทัลมุด (Talmud) เป็นคัมภีร์ที่ชาวยิวกลุ่มหนึ่งยึดถือ แต่มิใช่ชาวยิวทั้งหมด คัมภีร์นี้เกิดจากการรวบรวมคำบอกเล่าของเรบีไบ (ธรรมาจารย์ชาวยิว) หลังสมัยโมเสสและในระหว่างที่ชาวยิวต้องเร่ร่อนอยู่ในทะเลทรายเป็นเวลานานนับร้อยปี

ความเห็นแก่ตัวไม่ได้เป็นพลังหลักเพียงประการเดียวที่ผลักดันมนุษยชาติ โดยยกตัวอย่างของสังคมที่ใกล้ตัวมากที่สุด ได้แก่ ครอบครัวที่พ่อแม่รับผิดชอบเลี้ยงดูบุตรโดยไม่หวังผลตอบแทนหรือทำไปโดยความเห็นแก่ตัวแต่อย่างใด เป็นการกระทำที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางสังคมในฐานะญาติร่วมสายโลหิต (Kinship)

สำหรับบุคคลที่ไม่เคยคิดถึงผู้อื่นเลยและมุ่งเพียงประโยชน์ส่วนตนเท่านั้น บุคคลเหล่านี้เป็นผู้ป่วยทางจิตเวช (Psychopath) แต่ถึงอย่างไรก็ตามแม้ผู้ป่วยเหล่านี้จะไม่คิดถึงผู้อื่นแต่ครอบครัวและสังคมก็ยังปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านี้ภายใต้ความสัมพันธ์ทางสังคมในฐานะสมาชิกของครอบครัวและสังคมเดียวกัน

ความสัมพันธ์ทางสังคมที่ก่อให้เกิดหน้าที่พึงปฏิบัติต่อกันในฐานะสมาชิกของสังคมนั้น สามารถมิได้ทั้งหน้าที่ในปัจจุบันและหน้าที่ในอนาคต เช่น บิดามารดามีหน้าที่เลี้ยงดูอบรมสั่งสอนบุตรในปัจจุบัน และบุตรมีหน้าที่เลี้ยงดูบิดามารดาในอนาคตเมื่อตนเองเติบโตและสามารถทำหน้าที่ดังกล่าวได้

ผู้เขียนเห็นด้วยกับประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ทางสังคมและหน้าที่ทางสังคมที่ สปิคเกอร์ นำเสนอเพื่ออธิบายการเกิดรัฐสวัสดิการ และเชื่อว่าแนวคิดดังกล่าวนี้สามารถอธิบายสังคมตะวันตกที่ให้ความสำคัญกับครอบครัวได้ดีเช่นเดียวกับการอธิบายสังคมตะวันตก และเมื่อนำหลักคำสอนทางศาสนาประกอบก็ทำให้เห็นภาพชัดเจนขึ้น เช่น ในศาสนาพุทธมีคำสอนเรื่องทิศทั้ง 6 อัน หมายถึง บิดามารดา ครูอาจารย์ ภรรยาหรือสามี มิตรสหาย คนรับใช้หรือลูกน้อง และสมณชีพราหมณ์ ซึ่งเป็นหน่วยทางสังคมที่เล็กที่สุดที่มีหน้าที่พึงปฏิบัติซึ่งกันและกัน

3) กลุ่มทางสังคม (Social groups)

การรวมกันเป็นกลุ่มทางสังคม (Social Groups) ส่งผลให้บุคคลมีความสัมพันธ์และหน้าที่ต่อกัน เป็นที่มาของสวัสดิการสังคม กลุ่มทางสังคมในความหมายของ สปิคเกอร์ แตกต่างจากกลุ่มอื่นๆ คือ กลุ่มทางสังคมของ สปิคเกอร์ นั้นสมาชิกในกลุ่มเชื่อมโยงกันด้วยความสัมพันธ์ทางสังคมอันเป็นแบบแผนกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในสังคมที่แตกต่างกันออกไป กลุ่มทางสังคมจะประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันและยากที่จะแยกออกจากกัน ได้แก่ อัตลักษณ์ (Identity) ความเป็นสมาชิก (Membership) และ ความ

สัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม (Relationship) (Spicker, 2000 : 25) โดยให้ความสำคัญอันดับแรกกับองค์ประกอบเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งเป็นปัจจัยบ่งชี้ความเป็นกลุ่มทางสังคม

ความเป็นกลุ่มทางสังคมพิจารณาได้จากรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่ประกอบด้วย รูปแบบการสื่อสาร ปฏิสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยน และภาระหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มจะมีความซับซ้อนและหลากหลายเนื่องจากสมาชิกในกลุ่มคนหนึ่งจะมีบทบาทซ้อนกันหลายประการ เช่น บุคคลหนึ่งอาจมีบทบาทการเป็นสามีหรือภรรยา บิดาหรือมารดา เพื่อน คู่รัก ฯลฯ ซึ่งแต่ละบทบาทมีภาระหน้าที่และความรับผิดชอบแตกต่างกันออกไป

ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มเรียกว่า “เครือข่ายทางสังคม” (Social Network) ที่มีรูปแบบความสัมพันธ์ที่ชัดเจน มีความแตกต่างและมีลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละกลุ่ม เช่น เครือข่ายในครอบครัว เครือข่ายที่ทำงาน เครือข่ายในสถานศึกษา ฯลฯ

ความสัมพันธ์ทางสังคมก่อให้เกิด “หน้าที่ทางสังคม” (Social Obligation) ที่สมาชิกของสังคมต้องยึดถือปฏิบัติ หน้าที่ทางสังคมสามารถจำแนกเป็น 2 ประเภท คือ (Spicker, 2000 : 27) (1) หน้าที่ต่อสมาชิกอื่น เป็นหน้าที่ตามบทบาทที่มีต่อสมาชิกผู้ใดผู้หนึ่งโดยเฉพาะ เช่น บิดามารดามีหน้าที่เลี้ยงดูอบรมบุตร ครูอาจารย์มีหน้าที่สั่งสอนศิษย์ ฯลฯ และ (2) หน้าที่ต่อกลุ่มหรือสังคมที่สังกัด เป็นหน้าที่ในฐานะสมาชิกกลุ่มที่มีต่อกลุ่มหรือสมาชิกอื่นๆ โดยทั่วไป เช่น การเคารพกฎเกณฑ์กติกาการอยู่ร่วมกันของกลุ่ม หน้าที่ช่วยเหลือสมาชิกผู้อื่น ฯลฯ

กล่าวโดยสรุป กลุ่มทางสังคมในทัศนะของ พอล สปิคเกอร์ คือ กลุ่มที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ก่อให้เกิดพันธะหน้าที่ทางสังคมตามมา ดังนั้น กลุ่มที่มีเฉพาะลักษณะบางอย่างเหมือนกัน เช่น สนิท ความชอบ กิจกรรม ฯลฯ แต่ไม่มีพันธะหน้าที่ทางสังคมร่วมกัน จึงไม่ใช่กลุ่มทางสังคมในความหมายนี้

กลุ่มทางสังคมไม่ได้ยึดอยู่เฉพาะการอาศัยอยู่ในบริเวณทางภูมิศาสตร์เดียวกัน หรือมีความใกล้ชิดกันเท่านั้น แต่ต้องมีความสัมพันธ์ทางสังคมในฐานะ

เครือข่ายความสัมพันธ์ที่เรียกว่า “ภราดรภาพ”³ (Solidarity) ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมที่มีความแตกต่างเป็นปัจจัยแสดงถึงความเป็นกลุ่มทางสังคม (Spicker, 2000 : 29)

ความสัมพันธ์ทางสังคมแต่ละประเภทต่างมีรูปแบบเฉพาะของตนเอง แต่ไม่ถึงกับเป็นรูปแบบที่ตายตัว ความสัมพันธ์ทางสังคมสามารถยืดหยุ่นไปตามสถานการณ์ความเป็นจริง เช่น ความเป็นครอบครัวไม่จำเป็นต้องประกอบด้วย พ่อแม่ และลูกเสมอไป บางครอบครัวอาจเป็นครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยวหรือพ่อเลี้ยงเดี่ยวก็ได้ เช่นเดียวกับสังคมที่ทำงานอาจเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานตามการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีการนำเครื่องจักรหรือเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาใช้ในการกระบวนการทำงานมากขึ้นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนในองค์กรเปลี่ยนแปลงไปแต่ก็ยังคงความสัมพันธ์ของที่ทำงานอยู่เสมอ

ความพิเศษของสังคมและความสัมพันธ์ทางสังคม คือ ความสามารถในการผลิตซ้ำรูปแบบความสัมพันธ์ขึ้นใหม่จากรุ่นสู่รุ่น เช่น ครอบครัวใหม่ที่เป็นผลผลิตจากครอบครัวรุ่นพ่อแม่ ถึงแม้ว่ารูปแบบความสัมพันธ์ในครอบครัวจะเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคมแต่ยังคงรูปแบบความสัมพันธ์ในแบบที่เรียกว่า ครอบครัวอยู่เสมอ

ความสัมพันธ์ทางสังคม บางครั้งได้สร้างความยุติธรรมทางสังคมขึ้นทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ สปิคเกอร์ (Spicker, 2000 : 33) จำแนกความยุติธรรมทางสังคมออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ความยุติธรรมทางสังคมประเภทที่ 1 คือ ความไม่เท่าเทียมทางอำนาจทางสถานะทางสังคมภายใต้โครงสร้างทางสังคมหนึ่งๆ ความสัมพันธ์ทางสังคมสร้างสถานะทางสังคม (Social Status) ที่มีความแตกต่างระหว่างบุคคล และความสัมพันธ์ทางสังคมที่ถูกกำกับด้วยสถานะทางสังคมนี้เองที่เป็นปัจจัยกำหนดบทบาทและหน้าที่ของบุคคล รวมทั้งเป็นปัจจัยกำหนดอำนาจทางสังคม (Social Power) ที่นำมาซึ่งโอกาสในการดำเนินชีวิต ดังนั้น การถือกำเนิดในสถานะทางสังคมที่แตกต่างกันซึ่งไม่สามารถเลือกได้ นำมาซึ่งโอกาสและความด้อยโอกาสที่แตกต่างกันของคนในสังคม หรือความแตกต่างทางเพศกำเนิด

³ ภราดรภาพ (Solidarity) หมายถึงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ระหว่างชายหญิงในบางสังคมก็นำมาซึ่งความแตกต่างทางอำนาจทางสังคมและโอกาสที่แตกต่างกัน

ความยุติธรรมทางสังคมประเภทที่ 2 คือ ความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ เป็นความยุติธรรมที่มีอยู่ในทุกสังคมเป็นเวลายาวนานจนกลายเป็นความเคยชินที่พัฒนาไปสู่การเป็นบรรทัดฐานและวัฒนธรรมของสังคม ตั้งแต่ระดับครอบครัวไปจนถึงระดับสังคม การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างเพศในโครงสร้างของครอบครัวและในที่ต่างๆ จึงแสดงถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมประเทศพัฒนาแล้ว Gosta Esping Endersen (cited in Spiker, 2000 : 34)

ความยุติธรรมทางสังคมประเภทที่ 3 คือ ความไม่เป็นธรรมในทรัพยากร (Inequality of Resources) ปรากฏในรูปของรายได้และความมั่งคั่ง บุคคลที่ถือกำเนิดในครอบครัวร่ำรวยจะอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบผู้ที่ยากจนกว่า ในบางสังคมความร่ำรวยและสถานะทางสังคมเป็นไปในทิศทางเดียวกัน บุคคลที่มีสถานะทางสังคมสูงมีโอกาสแสวงหาเงินตราและมีฐานะร่ำรวยได้มากกว่า ในขณะที่เดียวกันฐานะความร่ำรวยก็ส่งผลให้มีสถานะทางสังคมที่สูงกว่าบุคคลอื่นๆ

ขอบเขตทางสังคม (Social Border) เป็นขอบเขตความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกับภายนอก แสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างเอกลักษณ์ของกลุ่มกับสิ่งแวดล้อมภายนอก ขอบเขตทางสังคมนอกจากจะเกิดขึ้นระหว่างกลุ่มกับสิ่งแวดล้อมภายนอกกลุ่มแล้ว ยังเกิดขึ้นระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มด้วย เรียกว่า “ชั้นทางสังคม” (Social Class) บางสังคมเรียกว่า “วรรณะ” (Caste) ชั้นทางสังคมเป็นกฎเกณฑ์ทางสังคมรูปแบบหนึ่งที่จำแนกคนในกลุ่มออกเป็นส่วนๆ ตามเอกลักษณ์ที่กำหนดชั้นทางสังคม เช่น เพศ วรรณะ รายได้ สีผิว ความเชื่อ การศึกษา ความพิการ การเคยได้รับโทษ ฯลฯ ชั้นทางสังคมบางอย่างทำให้เกิดการตีตราทางสังคม (Stigmatization) หรือการลดทอนคุณค่าสำหรับคนที่แตกต่างจากคนส่วนใหญ่ของสังคม

โครงสร้างทางสังคมก่อให้เกิดการกีดกันทางสังคม (Social exclusion) (Spiker, 2000 : 35-37) การกีดกันทางสังคมเป็นความรู้สึกของคนในสังคมที่รู้สึกว่าตนเองอยู่ในกลุ่มทางสังคมที่แตกต่างจากบุคคลอื่นๆ เนื่องจากความแตกต่างในด้านต่าง ๆ เช่น เชื้อชาติ วัฒนธรรม ภาษา ศาสนา ฯลฯ

การกีดกันทางสังคมจะเกิดขึ้นเมื่อสมาชิกกลุ่มทางสังคมรู้สึกว่าคุณลักษณะที่แตกต่างจากคนส่วนใหญ่ในสังคมและแยกตัวออกจากความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีอยู่เดิมและสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมขึ้นใหม่เพื่อแสดงเอกลักษณ์ของกลุ่มทางสังคมของตนเอง เช่น คนเชื้อสายมอญในแถบ จังหวัดกาญจนบุรี มีการรวมตัวกันแสดงออกทางวัฒนธรรมให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของเชื้อชาติของตนเอง

สำหรับ สปิคเกอร์ การกีดกันทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญที่ขัดขวางการบูรณาการทางสังคม (Social Integration) โดยเขาให้ความหมายการกีดกันทางสังคมใน 2 ลักษณะ คือ 1) การกีดกันทางสังคมเพราะเหตุผู้ถูกกีดกันมีความแตกต่างจากสมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่ม เช่น การเป็นคนพิการ คนผิวสี ฯลฯ 2) การกีดกันทางสังคมเพราะผู้ถูกกีดกันไม่อยู่ในเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีอยู่ด้วยเหตุผลต่างๆ ทำให้คนกลุ่มนี้ไม่มีทั้งหน้าที่ต่อสมาชิกอื่นและไม่ได้รับความช่วยเหลือจากสมาชิกอื่น ๆ ด้วย

การกีดกันทางสังคมส่งผลให้คนที่ถูกกีดกันกลายเป็นคนกลุ่มน้อยที่ถูกตีตราหรือถูกละเลยจากสังคมไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรทางสังคมได้เช่นเดียวกับคนส่วนใหญ่นำมาซึ่งความเสียเปรียบและขาดความมั่นคงในการดำเนินชีวิต เช่น คนในสังคมจะตีตราคนพิการว่ามีความสามารถในการปฏิบัติงานต่ำกว่าคนทั่วไปเนื่องจากเหตุความพิการจึงไม่รับเข้าทำงานเพราะคิดว่าหากรับคนพิการเข้ามาทำงานจะได้ผลงานที่ด้อยประสิทธิภาพมากกว่าคนไม่พิการ ในบางสังคมมีความเชื่อว่าสตรีมีคุณสมบัติด้อยกว่าบุรุษในการทำหน้าที่ผู้บริหารหรือผู้นำในสังคมดังกล่าวสตรีจึงไม่สามารถเลื่อนตำแหน่งขึ้นเป็นผู้บริหารหรือผู้นำได้

4) ความเอื้ออาทร (Altruism)

ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ส่งผลต่อการกำเนิดสวัสดิการสังคม คือ ความเอื้ออาทร (Altruism) หรือการเห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่นซึ่งตรงข้ามกับความเห็นแก่ตัว ทิทมัส (Titmuss) (cited in Spicker, 2000 : 38) ยกย่องให้ความเอื้ออาทรที่นำไปสู่การมีสวัสดิการสังคมว่าเป็น “หน้าที่ขั้นสูง” ซึ่งเป็นหลักการทั่วไปสำหรับสมาชิกที่อยู่รวมกันเป็นสังคม เป็นการทำให้คนอื่น

ความเอื้ออาทรมีลักษณะเป็นความรับผิดชอบและหน้าที่ร่วมกันของคนในสังคมทำให้เกิดภราดรภาพ (Solidarity) หรือความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนใน

สังคมเป็นการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (Interdependence) เป็นการกระทำโดยไม่หวังผลตอบแทน บางครั้งเป็นไปตามคำสอนทางศาสนาเรื่องการบริจาคและการช่วยเหลือผู้อื่นไม่ว่าเราจะรู้จักหรือสนิทสนมกับเขาหรือไม่ก็ตาม

ความเอื้ออาทรเป็นผลต่อเนื่องจากการอยู่ร่วมกันภายใต้ทฤษฎีสัญญาประชาคม (Social Contract) ความเอื้ออาทรจึงเป็นวัฒนธรรมหรือบรรทัดฐานของสังคมประเภทหนึ่ง ซึ่งสังคมคาดหวังว่าสมาชิกของสังคมต้องกระทำ (Prosocial Behavior) เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและมีภราดรภาพ สปิคเกอร์ เชื่อว่าปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) ยึดเหนี่ยวกันด้วยหน้าที่ทางสังคมที่สมาชิกในสังคมพึงกระทำซึ่งกันและกัน

ความเอื้ออาทรมีระดับมากหรือน้อยแตกต่างกันขึ้นอยู่กับความใกล้ชิดระหว่างบุคคล เช่น คนในครอบครัวเดียวกันจะมีความเอื้ออาทรมากกว่าคนนอกครอบครัว หน้าที่ระหว่างกันของสมาชิกครอบครัวเป็นหน้าที่แห่งความเอื้ออาทรที่ไม่ต้องการผลตอบแทนและไม่มีการประเมินกำไรหรือขาดทุน เช่น พ่อแม่เลี้ยงดูลูกโดยไม่หวังผลตอบแทนจากลูก

สำหรับบุคคลที่มีระยะห่างทางสังคมไกลออกไปจากครอบครัว ความเอื้ออาทรที่มีต่อกัน อาจเป็นความเอื้ออาทรที่ต้องการผลตอบแทนก็ได้ เช่น การจ่ายเงินสมทบประกันสังคมเพื่อต้องการสวัสดิการรักษายาบาลเมื่อเจ็บป่วย เพราะถ้าผู้จ่ายไม่เจ็บป่วยจะยังไม่ได้รับผลตอบแทนจากการจ่ายเงิน ในขณะที่กองทุนประกันสังคมจะนำเงินไปรักษายาบาลผู้อื่นที่เจ็บป่วย เมื่อผู้จ่ายเงินสมทบเจ็บป่วยขึ้นมาเมื่อไรก็จะได้รับการรักษายาบาลซึ่งอาจมูลค่ามากกว่าจำนวนเงินที่จ่ายไปก็ได้ บางครั้งเราเรียกว่า “การเฉลี่ยทุกข์เฉลี่ยสุข”

ความเอื้ออาทรมี 2 รูปแบบ คือ ความเอื้ออาทรด้านบวก (Positive Altruism) เป็นการกระทำที่บุคคลต้องปฏิบัติ เช่น การเลี้ยงดูบุตร การเลี้ยงดูพ่อแม่ ฯลฯ และ ความเอื้ออาทรด้านลบ (Negative Altruism) เป็นการกระทำที่บุคคลต้องหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติ เช่น การทำร้ายผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นทางกาย วาจา หรือจิตใจ ฯลฯ ความเอื้ออาทรอาจเป็นการกระทำเพียงเล็กน้อยเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นก็ได้ เช่น เสียสละที่นั่งให้สตรีและผู้สูงอายุในรถประจำทาง การบอกทางให้กับนักท่องเที่ยว ช่วยคนตกน้ำ บริจาคเลือด บริจาคทรัพย์สินเพื่อการกุศล ฯลฯ

5) การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Mutual aids)

การช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นหน้าที่ประการหนึ่งของคนในสังคม ในทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ทั่วไปมักตั้งสมมติฐานว่า มนุษย์เป็นผู้มีเหตุผล (Rational) และด้วยเหตุผลที่มีอยู่ทำให้มนุษย์ตัดสินใจทางเศรษฐกิจโดยมุ่งแสวงหาประโยชน์ส่วนตน (Self-interest) และเป็นการแสวงหาประโยชน์ที่มากที่สุด (Maximize Profit) ด้วยความเข้าใจดังกล่าวทำให้เข้าใจผิดว่ามนุษย์นั้นโดยเนื้อแท้แล้วเห็นแก่ตัวแต่ในความเป็นจริงแล้ววิธีการคิดถึงประโยชน์สูงสุดส่วนตัวนั้นมนุษย์จะนำมาใช้เฉพาะในกิจกรรมทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นกิจกรรมที่มุ่งแสวงหาผลกำไร และเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมทางสังคมของมนุษย์เท่านั้น

ในสังคมที่มนุษย์อยู่รวมกันจำนวนมากมีกิจกรรมอื่น ๆ ที่ไม่ใช่กิจกรรมทางเศรษฐกิจ เป็นกิจกรรมที่ไม่ได้คำนวณผลตอบแทนในรูปกำไรหรือขาดทุน เป็นกิจกรรมที่เป็นหน้าที่ทางสังคมที่แต่ละสังคมมุ่งหวังให้สมาชิกกระทำ ดังที่ได้กล่าวในข้างต้น เรื่องการเลี้ยงดูบุตรของบิดามารดาเป็นกิจกรรมที่กระทำโดยไม่คำนึงผลตอบแทนในรูปกำไรหรือขาดทุนแต่เป็นกิจกรรมที่ต้องทำเพราะเป็นหน้าที่ทางสังคมซึ่งดำเนินต่อมาหลายชั่วอายุคน และสังคมมุ่งหวังให้บิดามารดาต้องเลี้ยงดูบุตรของตนเช่นเดียวกับที่เคยได้รับการเลี้ยงดูจากบิดามารดามาก่อน

นอกจากนั้นยังมีกิจกรรมทางสังคมที่สมาชิกในสังคมร่วมกันกระทำโดยไม่มุ่งหวังประโยชน์ส่วนตัว หากแต่มุ่งหวังประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก กิจกรรมบางอย่างมนุษย์ไม่สามารถกระทำได้เพียงลำพังแล้วเกิดประโยชน์สูงสุด แต่ถ้ากิจกรรมนั้นกระทำร่วมกันกับคนอื่นแล้วจะเกิดประโยชน์สูงสุด เนื่องจากการมาร่วมกันเพื่อกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดจะหมายถึงการรวมทรัพยากรและความสามารถของคนที่หลากหลาย ซึ่งย่อมจะดีกว่าการทำโดยใช้ทรัพยากรและทักษะของคน ๆ เดียว

สังคมไทยในอดีตมีวัฒนธรรมช่วยเหลือซึ่งกันและกันหลายรูปแบบ ในภาคกลางเรียกว่า “การลงแขก” หมายถึง การช่วยแรงงานซึ่งกันและกันระหว่างคนในชุมชนเพื่อทำกิจกรรมที่ไม่สามารถทำเพียงลำพังคนเดียวได้ เช่น การปลูกเรือน การเก็บเกี่ยวข้าว ฯลฯ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ไม่สามารถทำได้เสร็จเพียงคนเดียวในระยะเวลาที่เหมาะสมได้

การช่วยเหลือซึ่งกันและกันนอกจากจะทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีกว่าการทำโดยคนเดียวแล้ว การช่วยเหลือซึ่งกันและกันยังช่วยลดความเสี่ยงในสังคมบางประการได้อีกด้วย สปิคเกอร์ เรียกว่า “ประโยชน์ของการรวมความเสี่ยง” (The Benefit of Pooling Risks) (Spicker, 2000 : 42) เป็นการตอบสนองต่อความเสี่ยงของมนุษย์รูปแบบหนึ่งเพื่อจัดการความเสี่ยงไม่ให้เกิดผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต เช่น การจัดตั้งกองทุนเพื่อให้ความคุ้มครองเมื่อเจ็บป่วย ตกงาน ฯลฯ เป็นการรวมกันของคนจำนวนมากโดยจ่ายเงินจำนวนหนึ่งเข้าสมทบกองทุนสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายของสมาชิกที่เกิดเจ็บป่วยหรือตกงาน เป็นการจัดการกับความเสี่ยงที่คนเพียงคนเดียวไม่สามารถจัดการเช่นนั้นได้

ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อประโยชน์ร่วมกัน คือ บุคคลที่ใช้ประโยชน์แต่ไม่ยอมเข้าร่วมทำกิจกรรม ในทางเศรษฐศาสตร์เรียกปัญหานี้ว่า “Free Rider” อุปมาดังผู้โดยสารรถที่ไม่ยอมจ่ายค่าโดยสารในขณะที่คนทั่วไปต้องจ่ายถือเป็นการเอาเปรียบผู้อื่น

การช่วยเหลือซึ่งกันและกันบางกรณีจึงต้องเป็นการบังคับ เช่น การประกันภัยซึ่งมีทั้งสองรูปแบบทั้งแบบสมัครใจและแบบบังคับ ทั้งสองรูปแบบต่างมีลักษณะเหมือนกัน คือ สำหรับผู้จ่ายเงินเท่านั้นจึงได้รับประโยชน์ แต่กรณีที่ต้องบังคับนั้นเพราะความเสี่ยงบางอย่างซึ่งถ้าเกิดขึ้นจะสร้างผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตอย่างสูง แต่คนกลับให้ความสำคัญน้อยเพราะในขณะตัดสินใจว่าจะเข้าร่วมหรือไม่ความเสี่ยงดังกล่าวยังไม่เกิด หรือคิดว่าความเสี่ยงนั้นจะไม่เกิดกับตน เช่น การบาดเจ็บจากการทำงาน การตกงาน ฯลฯ ดังนั้น กิจกรรมร่วมที่มีลักษณะนี้จึงต้องมีการบังคับ เช่น การประกันสังคม การประกันภัยภาคบังคับ ฯลฯ

การช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มทางสังคมและเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิด “สวัสดิการสังคม”

6) บรรทัดฐานทางศีลธรรม (Moral norms)

ในทฤษฎีทั่วไป สวัสดิการสังคมของ สปิคเกอร์ “มนุษย์เป็นตัวแทนทางศีลธรรม” (People Are Moral Agents) ซึ่งต้องมีความรับผิดชอบซึ่งกันและกันและยึดถือบรรทัดฐานทางศีลธรรม (Moral Norm) เดียวกัน (Spicker, 2000 : 52) บรรทัดฐานทางศีลธรรมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของสมาชิกที่สังคมกำหนดมาตรฐานไว้ และคาดหวังว่าสมาชิกทุกคนพึงปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางศีลธรรมนั้น

บรรทัดฐานทางศีลธรรมเป็นแนวทางการปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมซึ่งกำหนดว่าสิ่งใดทำได้และสมควรทำ สิ่งใดทำไม่ได้และสมควรหลีกเลี่ยง สมาชิกของสังคมที่ฝ่าฝืนจะได้รับโทษตั้งแต่ขั้นการฝ่าฝืนเล็กน้อย เช่น การลงโทษทางสังคมโดยไม่คบค้าสมาคมด้วย ไปจนถึงโทษที่เกิดจากการฝ่าฝืนบรรทัดฐานทางสังคมที่สำคัญอย่างรุนแรง เช่น การกระทำความผิดอาญามีโทษ ปรับ ริบทรัพย์สิน กักขัง จำคุก ประหารชีวิต ฯลฯ

บรรทัดฐานทางศีลธรรมในทางปฏิบัติสามารถเป็นได้ทั้งบรรทัดฐานทางสังคม วัฒนธรรม ประเพณี ข้อบัญญัติทางศาสนา และกฎหมาย บรรทัดฐานทางศีลธรรมไม่ได้เป็นเพียงข้อแนะนำว่าสิ่งใดควรหรือไม่ควรปฏิบัติเท่านั้น หากแต่เป็นบรรทัดฐานที่สมาชิกมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามเพื่อการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม การถือปฏิบัติเป็นหน้าที่ต้องปฏิบัตินี้เองที่ทำให้บรรทัดฐานทางศีลธรรมแตกต่างจากกฎเกณฑ์ทางสังคมอื่นๆ หากผู้ใดฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามจะถือว่าผู้นั้นละเมิดและต้องได้รับโทษตามที่บัญญัติไว้แล้วแต่ความสำคัญหนักเบาของมาตรฐานทางศีลธรรมนั้นๆ

การประกอบสร้างทางสังคม⁴ (Social Construction) เป็นทฤษฎีที่อธิบายว่า มนุษย์ไม่ได้รับรู้และเข้าใจการมีอยู่ของสิ่งต่างๆ เพราะมันมีอยู่จริงตามธรรมชาติ แต่รับรู้การมีอยู่ของสิ่งต่างๆ ผ่านปฏิสัมพันธ์กับสังคม เช่น ภาษา สื่อ และสถาบันต่างๆ เช่น ครอบครัว รัฐ ฯลฯ จนเชื่อว่าสิ่งนั้นมีอยู่จริง เช่นเดียวกับบรรทัดฐานทางศีลธรรมที่มีอยู่ในสังคมและถูกใช้เป็นแนวทางกำหนดพฤติกรรมที่เหมาะสมของสมาชิก ก็เป็นสิ่งที่สังคมสร้างขึ้นมาจากมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างภราดรภาพหรือความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ความสงบสุข และความมั่นคงของสมาชิกในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม

กล่าวได้ว่า บรรทัดฐานทางศีลธรรมที่มีอยู่เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตของสมาชิกตามที่สังคมคาดหวัง ประกอบกับบรรทัดฐานทางศีลธรรมของสังคมหนึ่งๆ มีอยู่เป็นจำนวนมากและมีความซับซ้อนพัฒนาไปตามความซับซ้อนในการดำเนินชีวิตของสมาชิกในสังคม ดังนั้น จึงปรากฏความขัดแย้งกันเองของบรรทัดฐานทาง

⁴ การประกอบสร้างทางสังคมเป็นทฤษฎีที่อธิบายว่ามนุษย์ไม่ได้รับรู้และเข้าใจการมีอยู่ของสิ่งต่างๆ เพราะมันมีอยู่จริงตามธรรมชาติ แต่รับรู้การมีอยู่ของสิ่งต่างๆ ผ่านปฏิสัมพันธ์กับสังคม เช่น ภาษา สื่อ และสถาบันต่างๆ เช่น ครอบครัว รัฐ ฯลฯ จนเชื่อว่าสิ่งนั้น มีอยู่จริง

ศีลธรรมหรือที่เรียกว่า “Moral Dilemma” หมายถึง ความขัดแย้งกันของบรรทัดฐานทางศีลธรรมที่มนุษย์ต้องเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งต่างเป็นทางเลือกที่ถูกทั้งคู่ เช่น การให้ความสำคัญกับงานและการให้ความสำคัญกับครอบครัว ในบางสถานการณ์หรือช่วงเวลา บุคคลจำเป็นต้องเลือกให้ความสำคัญอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งเป็นภาวะที่ก่อกวนไม่เข้าค่ายไม่ออก

ในอีกกรณีหนึ่งบุคคลอาจต้องเลือกทางเลือกที่โดยทั่วไปแล้วอาจเป็นทางเลือกที่ผิดบรรทัดฐานทางศีลธรรมที่กำหนดไว้ แต่ทำไปด้วยเหตุผลที่ถูกต้อง ดังเช่นกรณีครูคนหนึ่งอาศัยอยู่กับมารดาที่เป็นโรคความจำเสื่อมและชอบเดินหายไปจากบ้านเป็นประจำ ในเวลาที่มาสอนหนังสือก็จะพามาตามาด้วยเพราะเกรงว่าถ้าให้อยู่บ้านเพียงลำพังอาจจะเดินหายไปจากบ้านได้ แต่ถ้าจะเลือกปิดล็อกประตูซึ่งมารดาไว้ในบ้านหากเกิดเพลิงไหม้ มาดาอาจเสียชีวิตได้ ครูจึงจำเป็นต้องพามาตามาที่ทำงานและให้อยู่ในห้องเรียนเวลาที่ทำการสอนด้วยส่งผลให้ผู้ปกครองที่นำบุตรหลานมาเรียนไม่พอใจและทำให้เด็กขาดสมาธิในการเรียนรวมทั้งขัดต่อบรรทัดฐานทางศีลธรรมที่กำหนดแนวปฏิบัติทางวิชาชีพ ที่ต้องแยกปัญหาส่วนตัวออกจากการทำงานแต่ก็มีบรรทัดฐานทางศีลธรรมอีกชุดหนึ่งที่กำหนดแนวทางการของลูกที่ต้องดูแลมารดาทำให้ครูตกอยู่ในภาวะก่อกวนไม่เข้าค่ายไม่ออกแต่ต้องตัดสินใจเลือกปฏิบัติดังกล่าว แม้จะทราบว่าจะขัดต่อบรรทัดฐานทางศีลธรรมอีกชุดหนึ่งและอาจถูกลงโทษก็ตาม

แม้ว่ามนุษย์จะรักในเสรีภาพ แต่ส่วนใหญ่เชื่อว่าในสังคมต้องมีบรรทัดฐานทางศีลธรรมเป็นกฎเกณฑ์กำกับพฤติกรรมของสมาชิก โดยเฉพาะพฤติกรรมที่ส่งผลกระทบต่อผู้อื่น

บรรทัดฐานทางศีลธรรมประกอบด้วย 1) บรรทัดฐานด้านบวกที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกของสังคมปฏิบัติ และเมื่อปฏิบัติแล้วจะได้รับรางวัลเป็นผลตอบแทนการปฏิบัตินั้น ๆ 2) บรรทัดฐานด้านลบเป็นข้อห้ามไม่ให้สมาชิกของสังคมปฏิบัติ หากผู้ใดฝ่าฝืนจะต้องได้รับโทษ ซึ่งโทษจะหนักเบาเพียงใดขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของบรรทัดฐานที่ฝ่าฝืน บรรทัดฐานทางศีลธรรมจะถูกปลูกฝังแก่สมาชิกใหม่ของสังคมตั้งแต่เยาว์วัยผ่านกระบวนการสังคมประภิต (Socialization) หรือการอบรมสั่งสอนของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง และสถาบันทางสังคมอื่นๆ ที่มีหน้าที่

ความเป็ยงเบนทางพฤติกรรมหรือการมีพฤติกรรมไม่เป็นไปตามความคาดหวังของสังคมถือเป็นการฝ่าฝืนบรรทัดฐานทางศีลธรรมซึ่งจะถูกสังคมลงโทษ บางกรณีความเป็ยงเบนทางกายภาพนำไปสู่การลงโทษทางสังคมได้บุคคลที่มีลักษณะทางกายภาพแตกต่างจากคนส่วนใหญ่ในสังคมจะถูกสังคมลงโทษในรูปแบบต่างๆ เช่น การตีตรา การละเมิดสิทธิมนุษยชน ฯลฯ ส่งผลให้บุคคลที่ความเป็ยงเบนทางกายภาพกลายเป็นคนกลุ่มน้อยหรือคนด้อยโอกาสในสังคม รวมทั้งไม่ได้รับความเป็นธรรมทางสังคมเช่นเดียวกับคนอื่นทั่วไป

บทบาทของรัฐในการส่งเสริมสวัสดิการสังคม

รัฐเป็นสิ่งประดิษฐ์ซึ่งคนในสังคมสร้างขึ้นเพื่อทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการเมื่อมาอยู่รวมกันเป็นสังคมตามทฤษฎีสัญญาประชาคม (Social Contract) (Spicker, 2000 : 107) บทบาทของรัฐจึงมีกว้างขวางภายใต้การมอบหมายอำนาจหน้าที่จากสมาชิกของสังคม เพื่อให้รักษาความปลอดภัยและสร้างความสงบสุขแก่สังคม เช่น หน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม การบริหารจัดการ การรักษาความสงบเรียบร้อย ฯลฯ กล่าวได้ว่ารัฐเป็นหน่วยทางสังคมที่มีอำนาจสูงสุดและผูกขาดการใช้อำนาจภายใต้อาณาเขตรัฐ

เช่นเดียวกับบทบาทของรัฐในการสร้างและจัดหาสวัสดิการสังคมแก่ประชาชนที่เป็นสมาชิกของรัฐไม่ว่าจะเป็นการสร้างหรือจัดหาด้วยตัวรัฐเอง หรือการมอบหมายให้ภาคส่วนอื่นๆ จัดหาด้วยวิธีการกำหนดกรอบหลักเกณฑ์และตราเป็นกฎหมายเพื่อให้ภาคส่วนปฏิบัติ เช่น การตรากฎหมายคุ้มครองแรงงานขึ้นมาเพื่อกำหนดหน้าที่ของนายจ้างและลูกจ้าง รวมทั้งกำหนดโทษความผิดและวิธีการลงโทษและแก้ไขเมื่อมีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดละเมิดไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย แนวทางการกำหนดบทบาทของรัฐและของภาคีอื่นๆ ในการสร้างและจัดหาสวัสดิการสังคมจะสอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม เป็นหลัก เช่น ในรัฐที่ยึดถือแนวทางการบริหารจัดการทางการเมืองแบบเสรีนิยมที่ให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจเลือกของประชาชนเป็นหลัก บทบาทของรัฐในการสร้างและจัดหาสวัสดิการสังคมจะมีจำกัดเฉพาะเท่าที่จำเป็นสำหรับการสร้างความเป็นธรรมในการเลือกของประชาชนเท่านั้น

ในรัฐที่ยึดถือแนวทางเสรีนิยมจะให้กลไกตลาดทำหน้าที่ในการสร้างและจัดหาสวัสดิการสังคมแทนรัฐ เพราะเชื่อว่ากลไกตลาดมีประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากรมากที่สุด และภายใต้กลไกตลาดประชาชนจะมีเสรีภาพในการตัดสินใจเลือกสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมกับตนเองได้ดีกว่าการจัดสรรโดยรัฐ

ในทางตรงข้าม รัฐที่ยึดถือแนวทางการบริหารจัดการแบบรัฐสวัสดิการ (Welfare State) รัฐจะมีบทบาทสำคัญในการสร้างและจัดหาสวัสดิการสังคมแก่ประชาชนตั้งแต่เกิดจนตาย ในรัฐยึดถือแนวทางการบริหารจัดการแบบรัฐสวัสดิการ จะให้ความสำคัญกับกลไกตลาดน้อยมาก เนื่องจากไม่เชื่อว่ากลไกตลาดจะสร้างความเป็นธรรมทางสังคมให้กับประชาชนได้จริง

ประเด็นการนำเสนอของ สปิคเกอร์ เรื่องสวัสดิการสังคมเป็นภารกิจของคนในสังคมที่พึงปฏิบัติต่อกันด้วยความเอื้ออาทร รวมทั้งเป็นภารกิจของรัฐในฐานะสถาบันทางสังคมที่ใหญ่ที่สุด สอดคล้องกับความเห็นของนักวิชาการหลายๆ ท่าน เช่น ริชาร์ด ทิทมัสส์ (Titmuss, 1974 : 30-32) ที่จำแนกสวัสดิการสังคมออกเป็น 3 ประเภท คือ สวัสดิการสังคมแบบส่วนที่เหลือ (The Residual Welfare Model of Social Policy) สวัสดิการสังคมแบบผลสัมฤทธิ์ทางอุตสาหกรรม (The Achievement-Performance Model of Social Policy) และสวัสดิการสังคมเชิงสถาบันแบบกระจายซ้ำทรัพยากร (The Institutional Redistributive Model of Social Policy) ซึ่งในแต่ละรูปแบบของ ริชาร์ด ทิทมัสส์ มีรัฐเป็นสถาบันหนึ่งที่มีภารกิจจัดหาและส่งเสริมสวัสดิการสังคมแก่พลเมืองด้วยเสมอ

เช่นเดียวกับ จอห์น รอลส์ (Rawls, 1971) นักวิชาการสายเสรีนิยมที่เชื่อว่ารัฐเป็นสถาบันทางสังคมหนึ่งที่มีภารกิจในการสร้างสวัสดิการสังคมขั้นพื้นฐานแก่พลเมืองของตน

สวัสดิการสังคมเป็นการกระทำรวมหมู่ (Collective Action) ที่เกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคม การสร้างและจัดหาสวัสดิการสังคมจึงเป็นหน้าที่ของสมาชิกของสังคมทุกคนที่พึงมีต่อกัน โดยผู้มีหน้าที่สร้างและจัดหาสวัสดิการสังคมมีหลากหลายตั้งแต่บิดามารดา ครอบครัว ญาติ ชุมชน สถาบันศาสนา สถานประกอบการ ฯลฯ รวมทั้งรัฐซึ่งทำหน้าที่เป็นด่านสุดท้ายในการสร้างและจัดหาสวัสดิการสังคมเมื่อสถาบันอื่นๆ ไม่สามารถทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการสวัสดิการสังคมได้

การกระทำรวมหมู่ในการสร้างและจัดหาสวัสดิการสังคม บางกรณีสามารถปรับเปลี่ยนโครงสร้างและความสัมพันธ์ทางสังคมที่เคยมีอยู่เดิมได้ เช่น สวัสดิการสังคมที่ให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมระหว่างเพศชายหญิง และเพศทางเลือกอื่นๆ ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างเพศจากที่เคยเหลื่อมล้ำ กลับมามีความเท่าเทียมกันมากขึ้น

การสร้างและจัดหาสวัสดิการสังคมโดยวิธีการกระจายซ้ำทรัพยากร (Redistribution) หมายถึง การจัดเก็บภาษีจากสมาชิกของสังคมเพื่อนำมาเป็นงบประมาณสำหรับการจัดสวัสดิการสังคม เป็นการกระทำรวมหมู่ในการพึ่งพาอาศัยกันแบบทั่วไป (Collective General Interdependency) เป็นการกระทำที่บุคคลเพียงบุคคลเดียวไม่สามารถกระทำได้ การกระจายซ้ำทรัพยากรนอกจากเป็นการสร้างความเป็นธรรมทางสังคมแล้ว การกระจายซ้ำทรัพยากรยังสร้างความคุ้มครองทางสังคมและลดความเสี่ยงภัยจากการดำเนินชีวิตของมนุษย์อีกด้วย (Sinn, 2001 : 495) ประชาชนผู้เสียภาษีอันเป็นจุดเริ่มต้นของการกระจายทรัพยากร มีมุมมองหลากหลายที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพ ศีลธรรม ความเห็นแก่ผู้อื่น สิทธิ สัญชาติ รัฐ อำนาจ ความเสมอภาค และความยุติธรรมอย่างเท่าเทียม (Spicker, 1988 : 90)

รัฐเป็นสถาบันทางสังคมหน่วยสุดท้ายที่จะตอบสนองความต้องการของประชาชนในรัฐเมื่อสถาบันอื่นไม่สามารถตอบสนองได้ ซึ่งรัฐมีการดำเนินงานใน 2 กรณี คือ 1) เมื่อสถาบันทางสังคมที่มีหน้าที่โดยตรงไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่นั้นได้ด้วยเหตุผลอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น บิดามารดาหรือครอบครัวไม่สามารถเลี้ยงดูบุตรได้ เนื่องจากความยากจน รัฐจะเข้ามารับหน้าที่นั้นแทนด้วยกลไกการดำเนินงานที่รัฐมีอยู่ 2) เมื่อความต้องการของประชาชนมีลักษณะเป็นการทั่วไป ไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดมีหน้าที่ในการตอบสนองความต้องการนั้นโดยตรง เช่น การรักษาความสงบสุขภายในรัฐ การป้องกันรัฐจากการรุกรานของรัฐอื่น ฯลฯ

บทสรุป

พอล สปิคเกอร์ เขียนหนังสือ “รัฐสวัสดิการ : ทฤษฎีทั่วไป” (The Welfare State : A General Theory) เพื่อนำเสนอทฤษฎีรัฐสวัสดิการที่แตกต่างไปจากที่

นักวิชาการก่อนหน้านี้ได้นำเสนอไว้ ในขณะที่นักวิชาการท่านอื่นหยิบยกความแตกต่างมาเป็นเกณฑ์การจำแนกรัฐสวัสดิการออกเป็นกลุ่ม เช่น กอสต้า เอสปิง แอนเดอร์เสน จำแนกรัฐสวัสดิการออกเป็น 3 กลุ่ม โดยใช้ความตัวชี้วัด 3 ตัว ในการจำแนก คือ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ตลาด และครอบครัว 2) อัตราการแทรกแซงกลไกตลาดของรัฐ 3) การแบ่งและการเลื่อนขั้นขึ้นทางสังคม ฯลฯ พอล สปิคเกอร์ ใช้ความเหมือนกันของปัจจัยต่างๆ เป็นเกณฑ์อธิบายการกำเนิดและความเป็นรัฐสวัสดิการโดยเริ่มต้นการอธิบายจากระดับจุลภาคหรือระดับปัจเจก ในขณะที่นักวิชาการอื่นๆ เริ่มต้นอธิบายจากระดับมหภาคหรือระดับสังคมทำให้ ทฤษฎีรัฐสวัสดิการที่สปิคเกอร์นำเสนอใช้อธิบายรัฐสวัสดิการได้โดยทั่วไป (General Theory)

ปัจจัยที่มีส่งผลให้เกิดรัฐสวัสดิการและสวัสดิการสังคมตามที่ พอล สปิคเกอร์ นำเสนอ เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องและเป็นพื้นฐานการมาอยู่รวมกันเป็นสังคมของมนุษย์ ซึ่ง สปิคเกอร์ ใช้ทฤษฎีสัญญาประชาคม (Social Contract Theory) และ ทฤษฎีเครือข่ายทางสังคม (Social Network) สำหรับการอธิบายการกำเนิดและลักษณะของรัฐสวัสดิการและสวัสดิการสังคม รวมทั้งใช้แนวคิดจากหนังสือ “ทฤษฎีกฎหมายและรัฐ” (Theory of Law And State) เป็นแนวทางในการสรุปว่า การจัดหาสวัสดิการสังคมเพื่อสร้างความเป็นอยู่ที่ดีให้กับประชาชนเป็นหน้าที่ของหลากหลายๆ ภาคส่วน เริ่มตั้งแต่ ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน จนกระทั่งระดับรัฐ ซึ่งรัฐจะเป็นผู้ทำหน้าที่เป็นด่านสุดท้ายที่ทำหน้าที่สร้างและจัดหาสวัสดิการสังคมให้กับประชาชนเมื่อภาคส่วนที่มีหน้าที่ไม่สามารถทำหน้าที่นั้นได้

นอกจากหน้าที่การจัดหาสวัสดิการสังคมจะเป็นหน้าที่ของรัฐแล้ว การจัดหาสวัสดิการสังคมยังเป็นหน้าที่ของสมาชิกในสังคมทุกคนที่มีแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับบทบาทและสถานะทางสังคมของบุคคล สปิคเกอร์ เรียกว่า “หน้าที่ทางสังคม” (Social Obligation) ซึ่งเป็นหน้าที่ที่เกิดจากการมีความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationship) จากการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

เอกสารอ้างอิง

- พงษ์เทพ สันติกุล. (2564). *ความยุติธรรมในสวัสดิการสังคม*. (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Baldwin, Peter. (1990). *The politics of social solidarity*. Cambridge : Cambridge University Press.
- Rawls, John. (1971). *A Theory of Justice*. U.S.A. : Harvard University Press.
- Sinn, Hans-Werner. (2001). A Theory of Welfare State. *The Scandinavian Journal of Economics*, 97(4), 495-526.
- Spicker, Paul. (2000). *Welfare State : A General Theory*. London : SAGE Publications.
- Spicker, Paul. (1999). *Definitions of Poverty : eleven clusters of meaning*, in D Gordon, P Spicker (eds), *International glossary of poverty*. London : Zed Books.
- Spicker, Paul. (1988). *Principles of social welfare an introduction to thinking about the welfare state*. U.S.A. : Routledge.
- Titmuss, Richard. (1971). *The Gift Relationship from Human Blood to Social Policy*. New York : Pantheon Books.
- Titmuss, Richard. (1974). *Social Policy an Introduction*. London : George Allen & Unwin Ltd.

